

Sygn. akt III Ca 1416/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Tomasz Pawlik (spr.)

Sędzia SO Andrzej Dyrda

SR (del.) Patrycja Reichel

Protokolant Dominika Tarasiewicz

po rozpoznaniu w dniu 21 grudnia 2016 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa M. G.

przeciwko A. G.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 19 kwietnia 2016 r., sygn. akt I C 1337/14

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) **pozbawia wykonalności tytuł wykonawczy w postaci postanowienia Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 17 października 2013 roku o sygnaturze akt III Ca 1587/12 w zakresie punktu 3, co do kwoty 31.134,74 zł (trzydzieści jeden tysięcy sto trzydzieści cztery złote siedemdziesiąt cztery grosze);**

b) **oddala powództwo w pozostałym zakresie;**

c) **zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2417 zł (dwa tysiące czterysta siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;**

2. zasądza od powódki na rzecz pozwanego kwotę 2400 zł (dwa tysiące czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą;

3. zasądza od powódki na rzecz pozwanego 616 (sześćset szesnaście) złotych tytułem zwrotu kosztów opłaty od apelacji.

SSR (del.) Patrycja Reichel SSO Tomasz Pawlik SSO Andrzej Dyrda

Sygn. akt III Ca 1416/16

UZASADNIENIE

Powódka wniosła o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego, a to postanowienia z dnia 17 października 2013 roku wydanego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach w sprawie o sygnaturze akt III Ca 1587/12 w zakresie punktu trzeciego. Domagała się nadto zasądzenia od pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż w postanowieniem z dnia 17 października 2013 roku wydanym w sprawie o sygnaturze akt III Ca 1587/12, Sąd Okręgowy w Gliwicach zasądził od niej na rzecz pozwanego kwotę 43.454,74 zł tytułem wyrównania udziału obecnego pozwanego w majątku dorobkowym, przy czym kwota 31.134,74 zł została przez nią przelana na rachunek bankowy wierzyciela, zaś w zakresie pozostałej części zasądzonej kwoty, tj. co do 12.320 zł, złożyła pozwanemu oświadczenie o potrąceniu wzajemnych wierzytelności.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniosł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki kosztów procesu według norm przepisanych. W toku postępowania wskazał, iż ugoda zawarta przez strony w sprawie o zapłatę, która miałaby być podstawą potrącenia jest nieważna .

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy pozbawił pkt 3 opisanego wyżej postanowienia Sądu Okręgowego w Gliwicach wykonalności w całości i obciążył pozwanego kosztami postępowania.

U podstaw zaskarżonego rozstrzygnięcia leży następujące ustalenia faktyczne.

Postanowieniem z dnia 31 maja 2012 roku wydanym w sprawie o sygnaturze akt I Ns 883/10 Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach dokonał podziału majątku dorobkowego stron , przy czym w punkcie trzecim postanowienia zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 66.530 zł tytułem spłaty, płatną w terminie 6 miesięcy od dnia następującego po dniu uprawomocnienia się orzeczenia z ustawowymi odsetkami w przypadku zwłoki. Postanowieniem z dnia 17 października 2013 roku wydanym w sprawie o sygnaturze akt III Ca 1587/12, Sąd Okręgowy w Gliwicach zmienił punkt trzeci postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach w ten sposób, iż w miejsce kwoty 66.530 zł zasądził od powódki na rzecz pozwanego kwotę 43.454,74 zł.

W dniu 17 kwietnia 2014 roku powódka przelała na rachunek wierzyciela kwotę 31.134,74 zł tytułem spłaty należności zasądzonej w punkcie trzecim postanowienia wydanego w przedmiocie podziału majątku wspólnego.

W dniu 11 września 2014 roku wierzyciel złożył do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach T. A. wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego w stosunku do powódki co do kwoty 12.320 zł, wskazując jako podstawę żądania postanowienie z dnia 17 października 2013 roku wydane przez Sąd Okręgowy w Gliwicach w sprawie o sygnaturze akt III Ca 1587/12.

W dniu 25 listopada 2014 roku przed Sądem Rejonowym w Tarnowskich Górach w sprawie o sygnaturze akt I C 1208/14 strony zawarły ugode, zgodnie z którą pozwany zobowiązał się zapłacić powódce kwotę 11.768 zł tytułem kosztów związanych z utrzymaniem i eksploatacją mieszkania, które to koszty nie zostały objęte postanowieniem wydanym w sprawie o podział majątku wspólnego. Strony dokonały następnie wzajemnego potrącenia wierzytelności z tytułu kwoty zasądzonej na rzecz pozwanego postanowieniem wydanym w sprawie o podział majątku wspólnego z wierzytelnością z tytułu kosztów związanych z utrzymaniem i eksploatacją mieszkania oraz oświadczyły, iż poprzez potrącenie wzajemnych wierzytelności wyczerpują wszelkie wzajemne roszczenia wynikające z podziału majątku oraz kosztów związanych z utrzymaniem i eksploatacją mieszkania. Wobec zawarcia przez strony ugody, postanowieniem z dnia 25 listopada 2014 roku Sąd umorzył postępowanie w sprawie – postanowienie uprawomocniło się w dniu 3 grudnia 2016 roku.

Na bazie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy uznał powództwo za zasadne, mając na uwadze, że zgodnie z treścią art. 841 § 1 pkt 2 kpc, dłużnik może w drodze powództwa żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części, jeżeli po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego

zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane. Ocenił jednocześnie, że wobec zapłaty po powstaniu tytułu wykonawczego oraz w związku z potrąceniem, należność objęta tytułem obecnie nie istnieje.

Sąd Rejonowy uznał, iż zawarta przez strony ugoda nie była sprzeczna z prawem, ani zasadami współzycia społecznego i nie zmierzała również do obejścia prawa. W tym zakresie zauważył, że w toku rozprawy w dniu 25 listopada 2014 roku strony przedstawiły swoje stanowiska procesowe, a następnie zawarły ugodę, zmierzającą do kompleksowego rozstrzygnięcia swoich wzajemnych zobowiązań finansowych, przy czym w treści ugody w sposób jednoznaczny wskazano, iż do potrącenia przedstawiono wierzytelność w żaden sposób nie objętą postanowieniem wydanym w sprawie o podział majątku wspólnego. Sąd uznał, iż strony miały pełne prawo złożyć oświadczenia zawarte w treści ugody. Strony są bowiem dysponentami procesu, zaś z okoliczności sprawy nie wynikało, aby oświadczenia te zmierzały do pokrzywdzenia jednej ze stron lub też w sposób niekorzystny oddziaływały na prawa i obowiązki osób trzecich. Wobec zawarcia przez strony ugody, Sąd, na podstawie art. 355 § 1 kpc, w związku z art. 203 § 4 kpc, Sąd umorzył postępowanie w sprawie, przy czym postanowienie to nie zostało w sposób skuteczny zaskarżone.

Od opisanego wyroku apelację, w części dotyczącej kwoty 12 320 zł oraz w zakresie kosztów procesu, wniósł pozwany, domagając się zmiany zaskarżonego orzeczenia poprzez częściowe pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (co do kwoty 31 134, 74 zł) i oddalenie powództwa w pozostałej części. Jednocześnie domagał się zasądzenia na rzecz pozwanego od powódki kosztów postępowania za obie instancje z uwzględnieniem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa i kosztów zastępstwa prawnego. Alternatywnie żądał uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W apelacji zarzucono Sądowi Rejonowemu naruszenie art.58 k.c. w zw. z art.618 k.p.c. i w zw. z art.688 k.p.c. oraz art.567 § 3 in fine k.p.c. poprzez ich niezastosowanie, a w konsekwencji pozbawienie tytułu wykonawczego w oparciu o bezwzględnie nieważną ugodę sądową. Podniesiono także zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy prawa materialnego tj. art. 498 § 2 k.c. w związku z art.840 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego zastosowanie, pomimo tego, że nie mogło dojść do umorzenia należność poprzez potrącenie wierzytelności, w sytuacji gdy wierzytelność wzajemna przedstawiona do potrącenia już wygasła. Niezależnie od tego wskazano na naruszenie art.328 § 2 k.p.c. poprzez nie wyjaśnienie w uzasadnieniu wyroku dlaczego zarzut pozwanego został uznany za bezzasadny.

W uzasadnieniu podkreślono, iż suma objęta ugodą dotyczyła należności i rozliczeń z tytułu współwłasności nieruchomości, które powinny być zgłoszone, pod rygorem ich wygaśnięcia, w toku postępowania o podział majątku dorobkowego. Powołano się też na to, że ugoda sądowa, jest ugodą w rozumieniu art.917 k.c., w związku z czym znajdują do niej zastosowanie przepisy dotyczące czynności prawnych, w tym art.58 k.c..

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie na jej rzecz od pozwanego kosztów postępowania odwoławczego. Jej zdaniem zakaz z art.618 § 3 k.p.c., który nie pozwala dochodzić roszczeń dotyczących współposiadania rzeczy wspólnej po prawomocnym zakończeniu postępowania o zniesieniu współwłasności, dotyczy sądu, który nie może o tych roszczeniach orzekać. Nie wyklucza on jednak możliwości zawarcia ugody przez strony, która w okolicznościach sprawy była pożądana i czyniła zadość zasadom współzycia społecznego.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacji nie można było odmówić słuszności.

Zgodnie z art.618 § 1 i 3 k.p.c. w postępowaniu o zniesienie współwłasności sąd rozstrzyga także o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy. Po zapadnięciu prawomocnego postanowienia o zniesieniu współwłasności uczestnik nie może dochodzić tych roszczeń, chociażby nie były one zgłoszone w postępowaniu o zniesienie współwłasności. Wyłączność dochodzenia roszczeń, o których mowa w postępowaniu o zniesienie współwłasności ma charakter prekluzyjny bowiem, po uprawomocnieniu się postanowienia o zniesieniu współwłasności, uczestnik nie może dochodzić roszczeń przewidzianych w 618 § 1 k.p.c., chociażby nie były one zgłoszone w tym postępowaniu. Ze sformułowania "nie może dochodzić" (§ 3) wynika, że uczestnik traci te roszczenia,

co oznacza, że w tej mierze przepis ten ma charakter materialnoprawny (patrz wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 12 lutego 2013 r. I ACa 19/13).

Z mocy art. 567 § 3, który stanowi o stosowaniu do spraw o podział majątku przepisów dotyczących działu spadku i art. 688 k.p.c., który z kolei stanowi o stosowaniu do spraw o dział spadku przepisów o zniesieniu współwłasności, powołany przepis art. 618 § 3 k.p.c. ma zastosowanie także w sprawach o podział majątku dorobkowego.

Jak wynika z treści art. 498 § 1 k.c., gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli wierzytelności te istnieją i mogą być dochodzone przed sądem.

Zawarcie ugody w toku postępowania sądowego wywiera dodatkowo skutki procesowe. Aktualne w tym zakresie pozostaje stanowisko wyrażone w uchwale Sądu Najwyższego z 20.12.1969 r. (III PZP 43/69, OSNC 1970, Nr 3, poz. 40), zgodnie z którym "zawarcie ugody w toku procesu przed sądem jest aktem prawnym, w którym zajął się składniki materialnoprawny i procesowy. Ugoda sądowa jest czynnością procesową uprawnionych do tego podmiotów procesowych, dokonaną w formie przewidzianej w prawie procesowym, które wiąże z tą czynnością zamierzony przez te podmioty skutek w postaci wyłączenia dalszego postępowania sądowego co do istoty sprawy. Równocześnie zawarte w treści ugody porozumienie co do istniejącego między stronami stosunku prawnego ma charakter zgodnego oświadczenia woli, a więc czynności prawnej zmierzającej do wywołania skutków w dziedzinie prawa materialnego. W tym zakresie zawarte przed sądem porozumienie jest ugodą w rozumieniu art. 917 k.c."

Uchylenie się od skutków materialnoprawnych ugody sądowej po prawomocnym zakończeniu sprawy jest dopuszczalne (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16.4.2002 r., V CKN 953/00). Przesłanką stwierdzenia nieważności ugody mogą być zwłaszcza przesłanki określone w art. 58 k.c., w tym sprzeczność z zasadami współżycia społecznego (wyrok Sądu Najwyższego z 8.12.2010 r., V CSK 157/10). Problemy dotyczące kontroli ugody, pod kątem tego, czy strona silniejsza nie wymogła na słabszej zawarcia porozumienia dla niej rażąco krzywdzącego mają wymiar uniwersalny. W prawie rzymskim opisywano je m.in. paremią *Inde datae leges, ne fortior omnia posset*.

Nie ulega wątpliwości, czego nie neguje także w odpowiedzi na apelację powódka, że ugoda sądowa, która miała być podstawą umorzenia wierzytelności objętej tytułem wykonawczej w drodze potrącenia, dotyczyła roszczeń powódki w zakresie współposiadania rzeczy wspólnej, powstałych przed uprawomocnieniem się postanowienia o zniesieniu współwłasności. Dodatkowo wypada zauważyć, że w postępowaniu sądowym zakończonym tą ugodą pozwany, w przeciwieństwie do powódki, nie był reprezentowany przez fachowego pełnomocnika.

Mając na uwadze takie realia sprawy, za trafny należało uznać zarzut pozwanego, że opisana wyżej ugoda była bezwzględnie nieważna jako sprzeczna z prawem i zasadami współżycia społecznego (art. 58 k.c.).

Przede wszystkim ugoda ta prowadziła do rażącego pokrzywdzenia pozwanego, który zobowiązał się uregulować wierzytelności, które już wygasły, wobec ich niezgłoszenia w terminie we właściwym postępowaniu. Pokrzywdzenie pozwanego, naruszające rażąco zasady współżycia społecznego, miało przy tym miejsce w sytuacji, gdy strona przeciwna, w przeciwieństwie do niego, była reprezentowana przez fachowego pełnomocnika. Nie uzyskał też pozwany stosownej informacji od Sądu.

Niezależnie od tego ugoda była sprzeczna z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 498 § 1 k.c., gdyż wierzytelność powódki w chwili jej zawarcia nie istniała i nie nadawała się do potrącenia.

W tej sytuacji, wbrew stanowisku Sądu Rejonowego, w zaskarżonym zakresie, nie było podstaw do zastosowania w sprawie na podstawie opisanej ugody sądowej art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż nie doszło do umorzenia należności poprzez potrącenie wierzytelności.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach zastępstwa procesowego przed Sądem I instancji orzeczono stosownie do wyniku postępowania na zasadzie art.98 § 1 k.p.c. w zw. z art.108 § 1 k.p.c.

Pozew wpłynął 3 października 2014 r., a zatem z mocy § 21 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz.1800) wysokość wynagrodzenia pełnomocnika określono na podstawie przepisów

Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz.461 oraz z 2015 r. poz. 616 i 1079). Niezależnie od tego uwzględniono uiszczoną opłatę skarbową od pełnomocnictwa procesowego.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym orzeczono stosownie do wyniku postępowania na zasadzie art.98 § 1 k.p.c. w zw. z art.108 § 1 k.p.c.

Apelacja wpłynęła w dniu 27 maja 2016 r., w związku z czym wysokość wynagrodzenia adwokata-pełnomocnika powodów ustalono w oparciu o przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz.1800) przed zmianami wprowadzonymi Rozporządzeniem z dnia 3 października 2016 r. (Dz. U. poz.1668), zwanym dalej rozporządzeniem zmieniającym. W tym miejscu wypada zwrócić uwagę, że zgodnie z § 2 rozporządzenia zmieniającego do spraw wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (27 października 2016 r.) stosuje się przepisy dotychczasowe do czasu zakończenia postępowania w danej instancji. Analogiczne rozwiązanie zawiera § 21 rozporządzenia w wersji pierwotnej, w związku z czym nie znajdowały w sprawie zastosowania na etapie postępowania odwoławczego przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r. poz.461 oraz z 2015 r. poz. 616 i 1079).

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika powodów wynosiła zatem 2400 zł tj. połowę stawki minimalnej z § 2 pkt 5 rozporządzenia (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800).

SSR (del.) Patrycja Reichel SSO Tomasz Pawlik (spr.) SSO Andrzej Dyrda